

UDC 339.98 : 355.01

JEL Classification: F02, F29, F42, H56, N40

DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.052>

Наталія КРАВЧУК,

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри міжнародних відносин та дипломатії,
Західноукраїнський національний університет,
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46009, Україна,
e-mail: nataliakravchuk7@gmail.com
ORCID ID: 0000-001-6227-6190

Христина БАДЮК,

здобувачка освітнього ступеня доктор філософії
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»,
кафедра міжнародних відносин та дипломатії,
Західноукраїнський національний університет,
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46009, Україна,
e-mail: khrystynaov@gmail.com

**ГЕОПОЛІТИЧНІ ТА ГЕОЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ СУЧАСНИХ
МІЖНАРОДНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ**

Кравчук Н., Бадюк Х. Геополітичні та гео економічні наслідки сучасних міжнародних збройних конфліктів. *Вісник економіки*. 2023. Вип. 4. С. 52–66. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.052>

Kravchuk, N., Badiuk, Kh. (2023). Neopolitychni ta heoeconomichni naslidky suchasnykh mizhnarodnykh zbroinykh konfliktiv [Geopolitical and geo-economic consequences of contemporary international armed conflicts]. *Visnyk Ekonomiky – Herald of Economics*, 4, 52-66. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.052>

Анотація

Вступ. Сучасні міжнародні збройні конфлікти вже стали викликом для світового порядку і супроводжуються масштабними геополітичними та гео економічними трансформаціями. Вони не лише руйнують мирне життя і стабільність у зоні конфлікту, а й відіграють ключову роль у переформуванні міжнародних відносин, впливають на глобальну економіку і кон'юнктуру світових ринків, а також на геополітичний ландшафт та безпекову архітектуру світу. Ці конфлікти призводять до зміни у балансі сил, визначають динаміку і тренди в міжнародній торгівлі, впливають на енергетичну й продовольчу безпеку, а також стають імпульсом до формування нових геополітичних альянсів і центрів суперництва. У контексті вищезазначеного особливо актуальним є дослідження сучасних

міжнародних збройних конфліктів з огляду на масштабність їхніх геополітичних та геоekonomічних наслідків.

Мета дослідження. Метою дослідження є всебічний аналіз геополітичних та геоekonomічних наслідків сучасних міжнародних збройних конфліктів для системи міжнародних відносин, глобальної економіки і світових ринків, регіональної стабільності та в контексті реорганізації міжнародних безпекових альянсів.

Методи. У процесі дослідження використано індексний метод статистичних досліджень, що дав змогу визначити вплив геополітичних ризиків на динаміку основних показників глобальної економіки та окреслити геоekonomічні наслідки збройних конфліктів; а також метод кореляційного аналізу для статистичного дослідження залежності між динамікою Індексу геополітичних ризиків (GPR) й індексом споживчих цін в економіках США і ЄС; та динамікою GPR і цін на енергоносії та продовольство на світових товарних ринках.

Результати. У результаті проведеного кореляційного аналізу доведено взаємозв'язок між геополітичними подіями та динамікою економічних показників; аргументовано, що геополітичні ризики й міжнародні збройні конфлікти призводять до різких кон'юнктурних коливань на глобальних ринках енергоносіїв та продовольства, які є вразливими до шоків через концентрацію виробництва та експорту в регіонах збройних конфліктів. З'ясовано, що зростання Індексу геополітичних ризиків часто передуює зростанню інфляційного тиску, що вимагає від урядів та центральних банків швидкого реагування для запобігання глобальній економічній кризі. Цим самим аргументовано, що динаміка Індексу геополітичних ризиків є не тільки індикатором поточного геополітичного стану, а й інструментом для оцінювання й прогнозування економічних трендів. Систематизовано геополітичні наслідки міжнародних збройних конфліктів, серед яких виокремлено такі, як: реорганізація міжнародних альянсів та нова геополітична взаємодія; зміна глобальної безпекової архітектури та необхідність трансформації ООН; зростання ролі Китаю та формування передумов щодо встановлення біполярного світового порядку; обмеження дієвості економічних санкцій як стратегії умиротворення агресора; переосмислення глобальної енергетичної безпеки; вплив збройних конфліктів на регіональну динаміку на Близькому Сході.

Перспективи. Загострення сучасних міжнародних збройних конфліктів та ризики виникнення нових центрів геополітичного протистояння можуть бути каталізатором формування мультиполярного світового порядку. За таких обставин предметом подальших наукових досліджень є вивчення впливу збройних конфліктів на поведінку міжнародних акторів та зміну моделі світового порядку.

Ключові слова: міжнародні збройні конфлікти, Індекс геополітичного ризику, геополітичні та геоekonomічні трансформації, геополітичні альянси, «холодна війна», баланс сил, центри суперництва, енергетична безпека, продовольча безпека, міжнародна торгівля, кон'юнктура світового ринку, глобальна безпекова архітектура, мультиполярний світовий порядок.

Формули: 0, рис.: 1, табл.: 2, бібл.: 18.

Nataliya KRAVCHUK,

D. Sc. (Economics), Assoc. Prof., Professor of the
International Relations and Diplomacy Department,
West Ukrainian National University,
11 Lvivska street, Ternopil, 46009, Ukraine,
e-mail: nataliakravchuk7@gmail.com
ORCID ID: 0000-001-6227-6190

Khrystyna BADIUK,

applicant of educational degree of PhD
in specialty 292 «International Economic Relations»,
Department of International Relations and Diplomacy,
West Ukrainian National University,
11 Lvivska street, Ternopil, 46009, Ukraine,
e-mail: khrystynaov@gmail.com

**GEOPOLITICAL AND GEO-ECONOMIC CONSEQUENCES OF
CONTEMPORARY INTERNATIONAL ARMED CONFLICTS**

Abstract

Introduction. *Modern international armed conflicts have become a challenge to the existing global order, accompanied by extensive geopolitical and geo-economic transformations. They not only disrupt peaceful life and stability in conflict zones but also play a pivotal role in reshaping international relations, impacting the global economy and the dynamics of world markets, as well as the geopolitical landscape and the security architecture of the world. These conflicts lead to shifts in the balance of power, define trends in international trade, influence energy and food security, and serve as a catalyst for the formation of new geopolitical alliances and centers of rivalry. In the context of the above, the study of contemporary international armed conflicts is particularly relevant, considering the scale of their geopolitical and geo-economic consequences.*

Research Objective. *The aim of this study is a comprehensive analysis of the geopolitical and geo-economic consequences of contemporary international armed conflicts for the international relations system, the global economy, and world markets, regional stability, and in the context of the reorganization of international security alliances.*

Methods. *In the research process, the index method of statistical research was employed, allowing the determination of the impact of geopolitical risks on the dynamics of key indicators of the global economy and outlining the geo-economic consequences of armed conflicts. Additionally, the method of correlation analysis was utilized to statistically investigate the correlation between the dynamics of the Geopolitical Risk Index (GRI) and the Consumer Price Index in the economies of the USA and the EU, as well as the dynamics of GRI and prices for energy resources and food in global commodity markets.*

Results. *The correlation analysis conducted demonstrated the correlation between geopolitical events and the dynamics of economic indicators. It was argued that geopolitical risks and international armed conflicts lead to sharp economic fluctuations in global energy and food markets, which are vulnerable to shocks due to the concentration of production*

and exports in regions of armed conflicts. It was clarified that the increase in the Geopolitical Risk Index often precedes an increase in inflationary pressure, requiring swift responses from governments and central banks to prevent a global economic crisis. Thus, it was argued that the dynamics of the Geopolitical Risk Index is not only an indicator of the current geopolitical situation but also a tool for assessing and forecasting economic trends.

The geopolitical consequences of international armed conflicts were systematized, including: reorganization of international alliances and the emergence of new geopolitical interactions; changes in the global security architecture and the need for the transformation of the UN; the growing role of China and the emergence of prerequisites for establishing a bipolar world order; limitations on the effectiveness of economic sanctions as a strategy to appease aggressors; rethinking global energy security; the impact of armed conflicts on regional dynamics in the Middle East.

Prospects. Escalation of contemporary international armed conflicts and the risks of emerging new centers of geopolitical confrontation may catalyze the formation of a multipolar world order. Under these circumstances, the subject of further scientific research involves studying the impact of armed conflicts on the behavior of international actors and the alteration of the global order model.

Keywords: international armed conflicts, Geopolitical Risk Index, geopolitical and geo-economic transformations, geopolitical alliances, Cold War, balance of power, centers of rivalry, energy security, food security, international trade, world market dynamics, global security architecture, multipolar world order.

Formulas: 0, fig.: 1, tabl.: 2, bibl.: 18.

JEL Classification: F02, F29, F42, H56, N40.

Постановка проблеми та її актуальність. Сучасні міжнародні збройні конфлікти, які розгортаються на геополітичній карті світу вже мають глобальні наслідки і супроводжуються масштабними геополітичними та гео економічними трансформаціями. Повномасштабна збройна агресія росії проти України, ізраїльсько-палестинський конфлікт і війна між Ізраїлем та рухом ХАМАС не лише спричиняють величезні людські трагедії та руйнування, а й мають далекосяжні наслідки, які резонують далеко за межами їхніх безпосередніх театрів воєнних дій. Так, загроза нової «холодної війни» між США і Китаєм стала більш реальною – обидві країни вважають складним нинішній стан двосторонніх відносин, а у фокус їхнього геополітичного впливу знову потрапив «Глобальний Південь».

Сучасні міжнародні збройні конфлікти відіграють головну роль у переформуванні міжнародних відносин, впливаючи на геополітичний ландшафт, глобальну економіку та безпекову архітектуру світу. Вони призводять до зміни у балансах сил, впливають на міжнародну торгівлю, енергетичну безпеку та гео економіку. Особливо актуальним є дослідження, як ці конфлікти формують нові геополітичні альянси та центри суперництва, а також як вони визначають глобальні економічні тенденції та впливають на ланцюги постачання.

У контексті російсько-української війни можна простежувати значний її вплив на міжнародну безпеку, енергетичні ринки та глобальні політичні відносини. З іншого боку,

конфлікт між Ізраїлем та ХАМАС має свої особливості, що впливають на геополітику Близького Сходу та відносини між країнами цього регіону і міжнародною спільнотою.

Сучасні міжнародні збройні конфлікти ставлять перед світовою спільнотою важливі питання щодо глобальної відповідальності, ефективності міжнародного права та ролі міжнародних інституцій. Вони вимагають комплексного підходу до аналізу та пошуку шляхів вирішення, з огляду на їхній вплив не лише на сторони конфлікту – безпосередньо залучені країни, а й на глобальний порядок загалом.

Таким чином, глибоке розуміння геополітичних та гео економічних наслідків сучасних міжнародних збройних конфліктів є головним для формування порядку денного міжнародної політики та геостратегій, здатних забезпечити мир, стабільність і прогрес у глобальному масштабі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні міжнародні збройні конфлікти (війна в Україні та збройний конфлікт між Ізраїлем і ХАМАС) привертають увагу дослідників (Bossman A., Gubareva M. & Teplova T. [1]; Cap P. [3]; Galam S. [7]; Hossain A. T., Masum A. A., Saadi S. [10]) своїм впливом на геополітику та гео економіку. Так, війна в Україні, з одного боку, зміцнює оборонні альянси, такі як НАТО; вносить зміни у динаміку глобальних енергетичних ринків та в глобальні ланцюги постачання. З іншого боку, конфлікт між Ізраїлем та ХАМАС відіграє ключову роль у переформуванні регіональної політики на Близькому Сході (Leonard M. [12]; Schortgen F. [16]), викликаючи зміни у відносинах між Ізраїлем, арабськими країнами та міжнародною спільнотою.

Проблеми, які ще не дослідженні. Незважаючи на широкий спектр досліджень у сфері піднятої проблематики, все ще актуальні проблеми глобального значення, що потребують подальшого аналізу. Йдеться передусім про вплив цих конфліктів на міжнародні норми та інституції, зокрема на ефективність діяльності ООН та інших міжнародних організацій у вирішенні глобальних криз. Також існує потреба в дослідженні довгострокових наслідків цих конфліктів для глобального економічного зростання і стабільності.

Мета дослідження. Метою дослідження є всебічний аналіз геополітичних та гео економічних наслідків сучасних міжнародних збройних конфліктів для системи міжнародних відносин, глобальної економіки і світових ринків, регіональної стабільності та в контексті реорганізації міжнародних безпекових альянсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний світ характеризується динамічними та часто непередбачуваними міжнародними збройними конфліктами, кожен з яких несе з собою складні геополітичні та гео економічні виклики і наслідки. Ці конфлікти мають здатність не лише руйнувати мирне життя та стабільність у зоні конфлікту, а й впливати на міжнародні відносини, світові ринки та глобальну безпеку. Вони змушують міжнародну спільноту шукати нові шляхи вирішення глобальних проблем, що потребують детального аналізу та глибокого розуміння.

Серед сучасних міжнародних збройних конфліктів особливої уваги заслуговують війна між росією та Україною, збройний конфлікт між Ізраїлем та ХАМАС. Російсько-українська війна, яка увійшла в нову фазу 24 лютого 2022 р., є найбільшим збройним конфліктом у Європі з часів Другої світової війни, як широкомасштабна конвенційна війна з серйозними міжнародними наслідками. Конфлікт між Ізраїлем та ХАМАС,

нова фаза якого розпочалася 7 жовтня з масованих ракетних обстрілів, є важливим елементом тривалої напруженості на Близькому Сході.

Ефективним інструментом для аналізу впливу цих міжнародних збройних конфліктів на геополітику та геоeкономіку є Індекс геополітичного ризику (GPR), побудований Калдарою та Яков'єлло [2; 8]. Цей індекс використовує вибірку даних із газетних статей, що згадують несприятливі геополітичні події та ризики, пов'язані з ними. Він дає змогу оцінити періодичність та контекст, у якому міжнародні медіа відображають ці конфлікти, формуючи уявлення про їхній вплив на глобальний геополітичний ландшафт. Аналіз GPR дає змогу оцінити вплив геополітичних ризиків на динаміку ключових показників глобальної економіки та окреслити геоeкономічні наслідки збройних конфліктів (рис. 1).

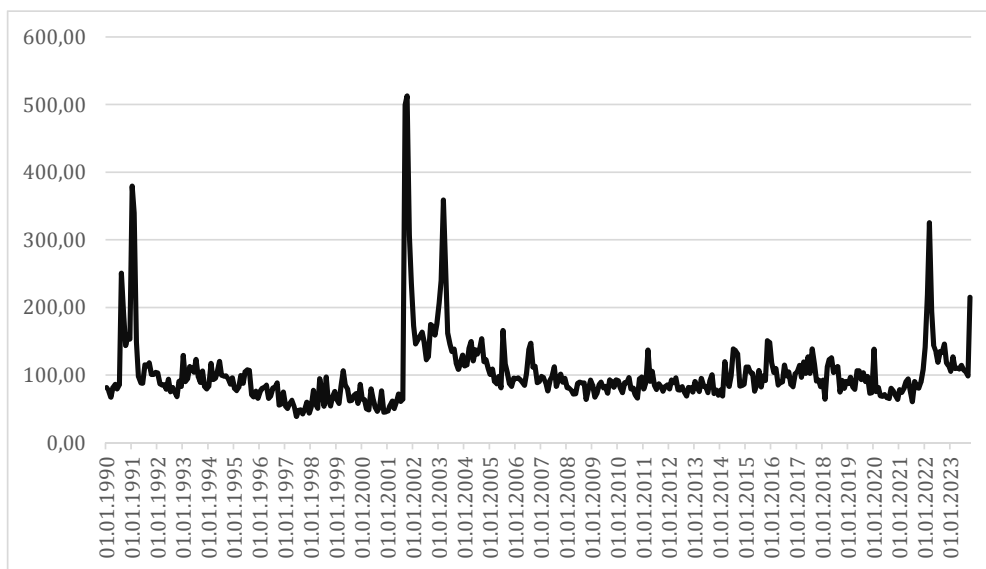

Рис. 1. Динаміка Індексу геополітичних ризиків у 1990–2023 роках
Джерело: побудовано за даними [8].

Згідно з даними рис. 1 у лютому-березні 2022 р. значення Індексу геополітичних ризиків було одним із найвищих за період з 1990 до 2023 р. Таке зростання Індексу геополітичних ризиків підтверджує значні загрози повномасштабної війни росії проти України для глобальної стабільності, адже російсько-українська війна не лише зумовила безпрецедентне зростання військової напруги в Європі, а й спричинила значні зміни в міжнародних відносинах, економічній безпеці та активізувала переформатування стратегічних безпекових альянсів.

Війна в Україні зумовила серйозні дисбаланси на світових ринках енергоносіїв та продовольства, що прискорило зростання інфляції навіть у найбільш розвинутих економіках світу – США та ЄС (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка Індексу глобальних ризиків, індексів інфляції і цін на продовольчі товари та цін на основні товари міжнародних сировинних ринків

Станом на:	GPR	ІСЦ США, %	ІСЦ ЄС, %	Ціна на нафту марки Brent, дол./бар	Ціни на природний газ, дол./млн БТЕ	Ціни на пшеницю, дол./т	Ціни на кукурудзу, дол./т	Індекс цін на продовольчі товари
01.01.2020	138,42	2,30	1,70	63,65	2,02	221,5	166,96	92,09
01.02.2020	75,96	2,50	1,60	55,66	1,91	224,5	171,79	94,48
01.03.2020	81,54	2,30	1,20	32,01	1,79	215,32	168,71	90,51
01.04.2020	69,34	1,50	0,70	18,38	1,74	209,07	162,42	88,03
01.05.2020	68,51	0,30	0,60	29,38	1,75	218,99	146,91	85,62
01.06.2020	71,23	0,10	0,80	40,27	1,63	205,76	143,91	85,43
01.07.2020	66,47	0,60	0,90	43,24	1,77	198,42	147,99	88,32
01.08.2020	65,47	1,00	0,40	44,74	2,30	222,13	152,55	88,46
01.09.2020	80,38	1,30	0,30	40,91	1,92	223,00	149,34	90,67
01.10.2020	76,08	1,40	0,30	40,19	2,39	247,68	166,08	93,81
01.11.2020	70,07	1,20	0,20	42,69	2,61	272,36	186,75	96,92
01.12.2020	64,07	1,20	0,30	49,99	2,59	273,00	190,38	102,32
01.01.2021	78,42	1,40	1,20	54,77	2,71	268,55	198,77	105,77
01.02.2021	74,36	1,40	1,30	62,28	5,35	289,30	234,47	115,02
01.03.2021	79,94	1,70	1,70	65,41	2,62	289,40	245,24	116,63
01.04.2021	90,58	2,60	2,00	64,81	2,66	273,13	245,17	115,31
01.05.2021	94,02	4,20	2,30	68,53	2,91	280,95	268,23	119,84
01.06.2021	75,58	5,00	2,20	73,16	3,26	297,25	305,31	127,64
01.07.2021	60,60	5,40	2,50	75,17	3,84	285,55	292,56	123,38
01.08.2021	90,61	5,40	3,20	70,75	4,07	294,27	278,43	122,28
01.09.2021	81,63	5,30	3,60	74,49	5,16	324,52	256,61	122,92
01.10.2021	80,95	5,40	4,40	83,54	5,51	337,55	235,62	121,81
01.11.2021	89,14	6,20	5,20	81,05	5,05	354,67	239,65	124,06
01.12.2021	108,53	6,80	5,30	74,17	3,76	379,45	248,72	125,94
01.01.2022	141,19	7,00	5,60	86,51	4,38	376,81	264,54	127,31
01.02.2022	219,06	7,50	6,20	97,13	4,69	374,24	276,62	133,82
01.03.2022	325,22	7,90	7,80	117,25	4,90	390,50	292,62	141,36
01.04.2022	194,41	8,50	8,10	104,58	6,60	486,30	335,53	157,35
01.05.2022	143,90	8,30	8,80	113,34	8,14	495,28	348,17	158,87
01.06.2022	134,28	8,60	9,60	122,71	7,70	522,29	344,84	159,04
01.07.2022	118,79	9,10	9,80	111,93	7,28	459,59	335,71	151,5
01.08.2022	134,87	8,50	10,10	100,45	8,81	382,50	322,97	138,63
01.09.2022	133,64	8,30	10,90	89,76	7,88	382,86	289,84	136,41
01.10.2022	145,71	8,20	11,50	93,33	5,66	419,14	312,66	136,57
01.11.2022	118,40	7,70	11,10	91,42	5,45	437,95	343,56	137,69
01.12.2022	113,54	7,10	10,40	80,92	5,53	422,68	320,92	137,51
01.01.2023	105,71	6,50	10,00	82,50	3,27	386,33	302,25	135,39

01.02.2023	126,81	6,40	9,90	82,59	2,38	380,36	302,78	136,00
01.03.2023	109,85	6,00	8,30	78,43	2,31	394,75	298,18	137,47
01.04.2023	110,05	5,00	8,10	84,64	2,16	369,86	282,49	134,76
01.05.2023	109,52	4,90	7,10	75,47	2,18	378,18	291,11	137,34
01.06.2023	114,54	4,00	6,40	74,84	2,55	367,74	268,14	133,08
01.07.2023	107,76	3,00	6,10	80,11	2,58	345,50	266,87	128,44
01.08.2023	105,09	3,20	5,90	86,15	2,64	345,50	242,38	129,57
01.09.2023	98,88	3,70	4,90	93,72	2,98	315,82	207,61	126,69

Джерело: розроблено за даними [4; 5; 8; 9; 14; 17].

Згідно з даними табл. 1 ще до початку повномасштабної російсько-української війни міжнародна торгівля та економіка США і ЄС піддалися впливу кризи, пов'язаної із пандемією COVID-19. Так, у період з січня 2020 р. до вересня 2021 р. індекси інфляції (ІСЦ) США та Європейського союзу (ЄС) демонстрували помірну динаміку. Початок пандемії призвів до зниження ІСЦ США з 2,3% в січні 2020 р. до 0,6% в червні 2020 р. Така сама тенденція простежувалася в ЄС, де ІСЦ скоротився з 1,7% в січні 2020 р. до 0,9% в червні 2020 р. Однак після введення монетарних стимулів та фіскальної підтримки інфляція відновилася і до січня 2022 р. досягла 7% у США та 5,6% у ЄС.

Ціни на нафту марки Brent в період пандемії також були значущим показником на глобальних фінансових ринках. З січня 2020 р. до квітня 2020 р. ціни на нафту впали з рівня 63,65 дол./бар до менше ніж 20 дол. за барель через спадання попиту та зростання запасів нафти. Подальше відновлення економіки та зменшення обсягів видобутку призвели до поступового підвищення цін. Так, наприкінці січня 2023 р. ціна на нафту досягла рівня 126,81 дол. за барель.

Карантинні обмеження та тимчасовий розрив логістичних ланцюгів постачання товарів, спричинені пандемією, також сильно вплинули на ціни на сільськогосподарську сировину. Наприклад, ціни на пшеницю та кукурудзу в середині 2020 р. підвищилися до рівнів 247,68 дол. США за тонну та 166,08 дол. США за тонну відповідно. Зростання попиту на продукти харчування внаслідок вичерпування запасів та обмеженого доступу до ресторанів спричинило підвищення індексу цін на продовольчі товари, який зріс з 92,09 у січні 2020 р. до 121,81 у жовтні 2021 р.

Таким чином, перед початком повномасштабної агресії росії проти України світова економіка розвивалася в умовах складних економічних викликів. Значна інфляція, високі ціни на енергоносії та продовольство стали характерними рисами глобальної економіки. Висока інфляція спричинила серйозні виклики для монетарної політики центральних банків і відобразилася на споживчому попиті та соціальному благополуччі громадян.

Початок повномасштабної агресії росії проти України суттєво поглибив проблеми світової економіки. Геополітичний шок, спричинений цією агресією, призвів до додаткового підвищення цін на енергоносії, особливо нафту та газ, які вже переживали коливання під час пандемії. Наприклад, ціни на нафту марки Brent зросли з 86,51 дол. США за барель в січні 2022 р. до 122,7 дол. США у травні 2022 р. Важливо

також нагадати, що росія й Україна є одними з найбільших експортерів пшениці та кукурудзи в світі. Тому блокада українських портів та міжнародні санкції проти росії призвели до різких перебоїв у постачанні сільськогосподарських товарів на традиційні ринки цих країн, що спричинило різке підвищення цін на продовольство, здійснюючи потенційний негативний вплив на продовольчу безпеку країн Африки та Азії.

З метою більш детального аналізу впливу геополітичного шоку, зумовленого повномасштабною війною росії проти України, на гео економічні тенденції проведемо кореляційний аналіз динаміки Індексу геополітичних ризиків, індексу споживчих цін в економіках США та ЄС, динаміки цін на енергоносії та продовольство на світових товарних ринках. Результати відобразимо в табл. 2.

Таблиця 2

Результати кореляційного аналізу динаміки Індексу геополітичних ризиків та динаміки показників міжнародної торгівлі

Показники інфляції та міжнародної торгівлі	GBR						
	Часовий лаг впливу GBR на показники інфляції та міжнародної торгівлі, місяць						
	t=0	t+1	t+2	t+3	t+4	t+5	t+6
ІСЦ США, %	0,6318	0,6444	0,6243	0,5990	0,5606	0,4952	0,4365
ІСЦ ЄС, %	0,5664	0,5998	0,6268	0,6446	0,6513	0,6504	0,6572
Ціна на нафту марки Brent, дол./бар	0,6802	0,6685	0,6491	0,6236	0,5640	0,4645	0,3365
Ціни на природний газ, дол./млн БТЕ	0,4336	0,5283	0,6056	0,5936	0,5540	0,5490	0,4236
Ціни на пшеницю, дол./т	0,5747	0,6989	0,7446	0,7325	0,6175	0,4421	0,3439
Ціни на кукурудзу, дол./т	0,4999	0,5950	0,6341	0,6117	0,5438	0,4590	0,3446
Індекс цін на продовольчі товари	0,5747	0,6717	0,6924	0,6634	0,5700	0,4384	0,3411

Джерело: розраховано за даними [4; 5; 8; 9; 14; 17].

Згідно з даними табл. 2, різке зростання Індексу геополітичних ризиків (геополітичний шок) у момент виникнення шоку (в поточний місяць, t=0 в таблиці) мало певний вплив на зростання ціни на нафту марки Brent та індекс споживчих цін у США, адже коефіцієнти кореляції (r) вказують на помірний зв'язок між цими показниками – 0,6318 та 0,6802 відповідно. Вище значення показника кореляції GBR/Ціна на нафту свідчить про сильніший вплив геополітичного шоку на ціну енергоносіїв.

З огляду на те, що геополітичним подіям притаманний певний часовий лаг впливу на економічні показники, важливо оцінити кореляційний зв'язок за кожним із шести наступних місяців з початку російсько-української війни 2022 р. Результати аналізу свідчать, що найсильніший вплив геополітичний шок мав на інфляцію у США та ЄС, ціни на енергоносії та продовольство в другий і третій місяці після початку війни (в таблиці виділено сірим кольором). Найвищий рівень кореляційного зв'язку спостерігався між динамікою Індексу геополітичних ризиків та динамікою цін на пшеницю на другий і третій місяць після початку війни (r = 0,7446 та r = 0,7325), а

також між динамікою Індексу геополітичних ризиків та Індексу цін на продовольство ($r = 0,6717$ та $r = 0,6802$).

Результати кореляційного аналізу вказують на тісний взаємозв'язок між геополітичними подіями та економічними показниками, підтверджуючи, що геополітичні ризики можуть швидко призвести до економічних втрат. Особливо це стосується глобальних ринків енергоносіїв та продовольства, які вразливі до шоків через концентрацію виробництва та експорту в регіонах збройних конфліктів.

Також варто зазначити, що зростання Індексу геополітичних ризиків часто передують зростанню інфляційного тиску, що вимагає від урядів та центральних банків швидкого реагування для зниження економічного впливу й запобігання глобальній економічній кризі. У такому контексті аналіз Індексу геополітичних ризиків – це не тільки індикатор поточного стану геополітичної напруги, а й прогностичний інструмент для оцінювання майбутніх економічних трендів та підготовки до них.

Економічні втрати внаслідок збройного конфлікту між Ізраїлем і ХАМАС поки що неможливо оцінити кількісно у зв'язку із відсутністю статистичних даних, однак цей конфлікт вносить певну нестабільність на Близькому Сході й вимагає від мусульманських країн та Ізраїля збільшення витрат на розвиток власних збройних сил.

Щодо геополітичних наслідків сучасних збройних конфліктів, то аналіз останніх наукових джерел [1; 3; 10; 12; 15] з досліджуваної тематики дає змогу виокремити декілька ключових наслідків.

По-перше, реорганізація міжнародних альянсів та виникнення нової геополітичної взаємодії. Сучасні міжнародні збройні конфлікти стимулюють значні зміни в міжнародних оборонних стратегіях. Повномасштабне збройне вторгнення росії в Україну в 2022 р. змусило НАТО переглянути свої оборонні зобов'язання, привівши до збільшення військових бюджетів та стратегічного посилення своїх східних кордонів. Європейські країни, відчуваючи невідкладну потребу зміцнення власної безпеки, збільшили військові витрати та шукають нові шляхи забезпечення обороноздатності.

Водночас виникають неформальні зобов'язання між державами з протилежного боку геополітичного спектра. Росія, Іран та Кореїська Народно-Демократична Республіка розвивають взаємодії щодо обміну технологіями та зброєю, а також підтримки у збройних конфліктах. Це створює новий вимір геополітичної напруги, де такі альянси можуть спричинити зміну балансу сил та вплинути на міжнародну стабільність.

Такі тенденції вимагають від Заходу та його союзників гнучкості й стратегічного мислення в контексті загроз міжнародному порядку. Посилення військових потужностей та технологічних можливостей країн, які традиційно розглядаються як дестабілізаційні елементи глобальної безпеки, вимагає нових підходів до розробки міжнародної політики, мета якої – запобігання поширенню конфліктів та забезпечення тривалого миру й стабільності.

По-друге, зміна глобальної безпекової архітектури та необхідність трансформації ООН. Російсько-українська війна виявила не лише крихкість чинної безпекової архітектури в Європі, а й довела критичну необхідність переосмислення глобального підходу до колективної безпеки. Ситуація в Україні підсилила відчуття невідкладної

загрози серед країн-членів НАТО, що призвело до планів розширення альянсу через інтеграції Фінляндії та Швеції. Це розширення передбачає не просто збільшення кількості членів, а реформування внутрішньої динаміки та стратегій НАТО щодо відповіді на нові загрози.

Водночас зростання ролі та вплив неформальних коаліцій між такими країнами, як росія, Іран та КНДР, щодо обміну технологіями та зброєю, вимагає від світової спільноти глобальної відповіді. В цьому контексті постає питання про ефективність міжнародних інституцій, зокрема ООН, у вирішенні міжнародних конфліктів та підтриманні миру.

Події в Україні показали, що ООН не виконує своїх статутних цілей і потребує трансформації, щоб ефективно відповідати на сучасні глобальні виклики. Це стосується не тільки реформування Ради Безпеки та процедур прийняття рішень, а й забезпечення більш справедливого представництва та голосу для країн, які традиційно залишалися поза майданчиком прийняття глобальних рішень. Крім того, виникає потреба в нових інструментах та механізмах вирішення конфліктів, які можуть допомогти запобігти військовим ескалаціям та захистити мир і безпеку на міжнародному рівні.

Така трансформація необхідна для того, щоб міжнародна спільнота могла ефективно вирішувати конфлікти, що виникають, та протистояти новим глобальним загрозам (гібридна війна та кібератаки), які ставлять під сумнів дієвість традиційних підходів до гарантування міжнародної безпеки. Реформа ООН може відіграти ключову роль у відновленні її авторитету та здатності до дії, адаптувавши її до сучасних геополітичних реалій і потреб світової спільноти.

По-третє, зростання ролі Китаю та формування передумов біполярного світового порядку. Сучасні збройні конфлікти, особливо ті, що відбуваються в Європі та на Близькому Сході, надали можливість Китаю посилити свою роль на світовій арені. У відповідь на зростання геополітичної напруги та невизначеності, що супроводжують такі конфлікти, Китай активно просуває свою багатовекторну зовнішню політику, використовуючи дипломатичні, економічні, а іноді – мілітарні засоби для розширення свого геостратегічного впливу.

Китай використовує період нестабільності, щоб закріпити свою економічну присутність у багатьох країнах через ініціативу «Один пояс, один шлях». Така стратегія охоплює масштабні інвестиції в інфраструктуру, торгівлю та енергетику, створюючи нову мережу економічних залежностей, що не тільки сприяють економічному зростанню Китаю, а й формують передумови для формування біполярного світового порядку, де Китай виступає як контрвага до Заходу.

Зростання впливу Китаю та його стратегічне партнерство з росією, особливо в контексті санкцій і глобальної економічної конкуренції, створює нову динаміку біполярності в міжнародних відносинах. Відтак розширює можливість формування світової системи, що складається з двох домінуючих сил – США та Китаю, – кожна з яких має свій блок союзників та сфери впливу.

Цей зсув у глобальному балансі сил провокує нові виклики і водночас відкриває нові можливості. З одного боку, існує ризик зіткнення інтересів та ескалації конфліктів в основних регіонах, а з іншого – виникає потенціал для мультиполярності, що може привести до більш розподіленого та збалансованого світового порядку. Такий

порядок може сприяти співпраці у сферах, що вимагають глобального вирішення (зміна клімату, кібербезпека та міжнародна торгівля). Загалом з огляду на зростання ролі Китаю та формування передумов біполярного світового порядку міжнародна спільнота має переосмислити традиційні підходи до глобальної політики та розробки нових стратегій співіснування і взаємодії.

По-четверте, обмеження дієвості економічних санкцій як стратегії умиротворення агресора. Введення економічних санкцій проти росії відіграє головну роль у геополітичній стратегії Заходу, спрямованій на ізоляцію російської економіки та обмеження військового потенціалу країни. Такі заходи тиску хоча й спрямовані на росію, проте мають недоліки, які підривають їх ефективність та спричиняють непередбачувані глобальні наслідки, зокрема зростання цін на енергоносії та продовольство, що вплинуло на кон'юнктуру світових ринків.

Водночас існує значний лаг у впливі санкцій на цільову економіку, що затримує їхню дієвість. Цей лаг може варіюватися від кількох місяців до кількох років, упродовж яких росія має можливість адаптуватися до нових умов та знайти альтернативні шляхи для підтримки своєї економіки та військового потенціалу. Крім того, санкції часто можна обійти через треті країни, які не беруть участі у санкційних заходах, і які можуть бути посередниками у торгівлі, фінансових операціях та технологічному обміні. Такий обхід санкцій не тільки послаблює їхній вплив, а й ускладнює міжнародні зусилля щодо їхнього ефективного застосування.

У такому контексті санкції проти росії також викликали дискусії щодо необхідності пошуку більш гнучких інструментів міжнародного тиску, які мінімізували б негативний вплив на глобальні ринки та цивільне населення. Зокрема, набуває все більшого значення повернення до ідеї «розумних санкцій» [6; 11; 13], які замість загальної ізоляції цілої країни цілеспрямовано вражали б ключові сектори та осіб, відповідальних за агресивну політику.

Розгортання економічних санкцій і їхні наслідки підкреслюють складність сучасних геополітичних відносин та вимагають більшої уваги до розробки стратегій, які забезпечували би баланс між потребами глобальної безпеки та стабільності світової економіки.

По-п'яте, переосмислення глобальної енергетичної безпеки. Війна в Україні змусила світову спільноту замислитися над вразливістю глобальної енергетичної безпеки. Залежність від одного основного постачальника, яким є росія, тривалий час створювала ризики, які стали очевидними під час збройного конфлікту, коли традиційні ланцюги постачання перервались. У зв'язку з цим країни в усьому світі займаються активним пошуком альтернативних джерел енергії, що прискорює розвиток та адаптацію нових енергетичних технологій.

Водночас така ситуація підкреслила необхідність для країн прискорити перехід до відновлюваних джерел енергії. Інвестиції в зелені технології та інновації у сфері відновлюваної енергетики зросли, оскільки уряди та приватний сектор відчули термінову потребу в диверсифікації енергетичного портфеля. Такий рух до «зеленого переходу» може бути каталізатором для більш сталого та екологічно чистого майбутнього.

Криза також відкрила шлях для нових форм енергетичної дипломатії, де країни використовують енергетичні ресурси як засіб політичного та економічного впливу. Нові партнерства та енергетичні союзи формуються на тлі спроб зменшити залежність від нестабільних регіонів, що створює можливості для країн з великими ресурсами відновлюваної енергії стати новими гравцями на світовій арені.

Проте такий швидкий перехід також супроводжується викликами. Високі витрати на інфраструктуру, потреба в нових технологічних розробках, та невизначеність щодо повернення інвестицій є перепонами, які країнам доводиться долати. Крім того, зміна енергетичного ландшафту може створити нові епіцентри геополітичної напруги, особливо якщо країни відчуватимуть загрозу своїй економічній стабільності через втрату традиційних ринків збуту вуглеводнів.

Загалом переосмислення глобальної енергетичної безпеки в контексті сучасних конфліктів вимагає комплексного підходу, який враховує як технічні та економічні аспекти, так і політичні та екологічні виміри. Визнання взаємозалежності глобальних енергетичних систем та необхідності їх стабілізації є ключовим для розробки ефективної та відповідальної міжнародної енергетичної політики.

По-шосте, вплив збройних конфліктів на регіональну динаміку на Близькому Сході та релігійне протистояння. Ізраїльсько-палестинський конфлікт, який посилюється новими ескаляціями насильства (конфлікт між Ізраїлем та ХАМАС), має глибокі геополітичні наслідки, що переформатовують традиційні відносини між країнами Близького Сходу та впливають на глобальну політику США й інших держав у регіоні. Цей конфлікт, вкорінений у релігійних та національних розбіжностях, посилює протистояння між Ізраїлем та палестинським народом, а також серед арабських народів та держав.

Релігійний аспект конфлікту на Близькому Сході вносить додаткову складність у вже напружені регіональні відносини. Розбіжності між юдаїзмом, ісламом та іншими релігійними течіями можуть загострити протистояння, викликаючи радикалізацію позицій та збільшення насильства, що, своєю чергою, може спонукати до міжнародного релігійного екстремізму та тероризму.

Загострення релігійного протистояння може призвести до збільшення кількості міжнародних інцидентів, пов'язаних з релігійною нетерпимістю та ворожнечею, підживлюючи старі конфлікти та породжуючи нові. Це може активізувати міграційні потоки, розпалювати міжрелігійну ворожнечу в інших регіонах світу та спровокувати додаткові ризики для міжнародної безпеки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вищезазначене, можна констатувати, що сучасні міжнародні збройні конфлікти мають масштабні гео економічні та геополітичні наслідки для світової спільноти, що вимагає переосмислення як системи колективної безпеки, так і системи міжнародного права, гарантом якого є ООН. Щодо геополітичних наслідків міжнародних збройних конфліктів, то варто виокремити такі: реорганізація міжнародних альянсів та поява нової геополітичної взаємодії; зміна глобальної безпекової архітектури та необхідність трансформації ООН; зростання ролі Китаю та формування передумов щодо встановлення біполярного світового порядку; обмеження дієвості економічних санкцій

як стратегії умиротворення агресора; переосмислення глобальної енергетичної безпеки; та вплив збройних конфліктів на регіональну динаміку на Близькому Сході.

Також варто наголосити, що результати проведеного кореляційного аналізу вказують на тісний взаємозв'язок геополітичних подій та економічних показників, підтверджуючи, що геополітичні ризики можуть швидко призвести до економічних втрат. Особливо це стосується глобальних ринків енергоносіїв та продовольства, які вразливі до шоків через концентрацію виробництва та експорту в регіонах збройних конфліктів. Окрім цього, зростання Індексу геополітичних ризиків часто передуює зростанню інфляційного тиску, що вимагає від урядів та центральних банків швидкого реагування для запобігання глобальній економічній кризі.

Однак, незважаючи на усвідомлення масштабності наслідків сучасних збройних конфліктів, світова політична еліта не сформувала дієвої стратегії глобальної політики, спрямованої на припинення війни в Україні та в Секторі Газа на засадах міжнародного права. Відтак, геополітична невизначеність формує ситуативний порядок денний і поки що немає ефективного вирішення. Політика ключових геополітичних центрів – США, ЄС, Китаю, Глобального Півдня – розвивається за принципом «глибокої стурбованості» й «умиротворення агресора». Зволікання з пошуком глобальної стратегії завершення війни в Україні та недопущення дестабілізації політико-релігійної ситуації на Близькому Сході вже вимірюється тисячами жертв серед мирного населення у безпосередніх зонах конфліктів, а також загостренням криз у країнах, залежних від імпорту продовольства із зон конфлікту.

Таким чином, затягування війни в Україні та в Секторі Газа лише поглиблюватиме економічні втрати країн-союзників та глобальну економічну кризу, а також загострюватиме ризики нових геополітичних конфліктів, що можуть стати каталізатором формування мультиполярного світового порядку, модель якого може бути предметом подальших наукових досліджень.

References

1. Bossman, A., Gubareva, M., & Teplova, T. (2023). Asymmetric effects of geopolitical risk on major currencies: Russia-Ukraine tensions. *Finance Research Letters*, 51. Retrived from: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.103440> [in English].
2. Caldara, D., Conlisk, S., Iacoviello, M., & Penn, M. (2022). The Effect of the War in Ukraine on Global Activity and Inflation. *Federal Reserve*. Retrived from: <https://www.federalreserve.gov/econres/notes/feds-notes/the-effect-of-the-war-in-ukraine-on-global-activity-and-inflation-20220527.html>. [in English].
3. Cap, P. Narratives of Geopolitical Representation in the Discourse of the Russia-Ukraine War. *Available at SSRN*. URL: <https://ssrn.com/abstract=4539127>. [in English].
4. Commodity Food Price Index. *Index Mundi*. Retrived from: <https://www.indexmundi.com/commodities/?commodity=food-price-index&months=60>. [in English].
5. Consumer Price Index (CPI) Databases. *U.S. Bureau of Labor Statistics*. Retrived from: <https://www.bls.gov/cpi/data.htm>. [in English].
6. Drezner, D. W. (2011). Sanctions Sometimes Smart: Targeted Sanctions in Theory and Practice. *International Studies Review*, 13 (1), 96-108. [in English].

7. Galam, S. (2023). The dynamics of alliances: The case of Ukraine and Russia. *Journal of Computational Science*, 71. Retrived from: <https://doi.org/10.1016/j.jocs.2023.102058>. [in English].
8. Geopolitical Risk (GPR) Index (2023). Retrived from: <https://www.matteiacoviello.com/gpr.htm>. [in English].
9. HICP – monthly data (annual rate of change). *Eurostat*. Retrived from: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/PRC_HICP_MANR__custom_3761882/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=4ad27e6f-358a-4a3d-82a0-587d69a833eb. [in English].
10. Hossain, A. T., Masum, A. A., & Saadi, S. (2023). The Impact of Geopolitical Risks on Foreign Exchange Markets: *Evidence from The Russia-Ukraine War*. Retrived from: <https://ssrn.com/abstract=4056137>. [in English].
11. Kubin T. (2023). Russia, Ukraine, and the West: Are Smart Economic Sanctions Effective? *The Soviet and Post-Soviet Review*, 50 (3), 310-343. [in English]. Retrived from: <https://doi.org/10.30965/18763324-bja10082>. [in English].
12. Leonard, M. The Global Consequences of the Israel-Hamas War (2023). Retrived from: <https://www.project-syndicate.org/commentary/israel-hamas-war-global-implications-by-mark-leonard-2023-11?barrier=accesspaylog>. [in English].
13. Naqvi, B., Rizvi, S. K. A., Mirza, N., & Umar, M. (2023). Financial market development: A potentiating policy choice for the green transition in G7 economies. *International Review of Financial Analysis*, 87. Retrived from: <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2023.102577>. [in English].
14. Natural Gas Futures Prices (NYMEX). *U.S. Energy Information Administration*. Retrived from: <https://www.eia.gov/dnav/ng/hist/rngwhhdm.htm>.
15. Ratten, V. (2023). The Ukraine/Russia conflict: Geopolitical and international business strategies. *Thunderbird International Business Review*, 65(2), 265-271. Retrived from: <https://doi.org/10.1002/tie.22319>. [in English].
16. Schortgen F. (2023). Geopolitical ripple effects of the Israel-Hamas War 2023. Retrived from: <https://strategyinternational.org/2023/10/11/publication91>. [in English].
17. Spot Prices for Crude Oil and Petroleum Products. *U.S. Energy Information Administration*. Retrived from: <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/rbrteM.htm>. [in English].
18. Zhang, Q., Yang, K., Hu, Y., Jiao, J., & Wang, S. (2023). Unveiling the impact of geopolitical conflict on oil prices: A case study of the Russia-Ukraine War and its channels. *Energy Economics*, 126. Retrived from: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2023.106956>. [in English].

Статтю отримано 27 листопада 2023 р.

Article received November 27, 2023.